

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 8, 2020 | 27.08.2020 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.8.59](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.8.59)

УДК 338.2:330.88 (477)

*О. С. Вишневський,
к. е. н., старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики
та розвитку підприємництва,
Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-2375-6033*

ІНСТИТУТ СТРАТЕГУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПЕРЕХОДУ ДО ПОРЯДКІВ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ В УКРАЇНІ

*О. Vyshnevskiy
PhD in Economics,
Senior researcher of the Department of Regulatory Policy and Entrepreneurial Development,
Institute of the Industrial Economics of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv*

INSTITUTE OF STRATEGIZING AS A TOOL OF THE TRANSITION TO OPEN- ACCESS ORDERS IN UKRAINE

Актуальною проблемою для України залишається домінування у інституційному середовищі порядків обмеженого доступу, на відміну від економічно розвинених країн, де домінують порядки відкритого доступу. Тому цілю роботи є обґрунтування потенціалу інституту стратегічного управління як інструменту переходу до порядків відкритого доступу в Україні. За результатами дослідження доведена значуща роль інституту стратегування у забезпеченні виконання трьох граничних умов для переходу до порядків відкритого доступу, які стосуються верховенства права для еліт, забезпечення постійного існування організацій та консолідованого контролю над силовими структурами (організаціями). Також була проведена оцінка ефективності переходу до порядків відкритого доступу в Україні. Для цього були розраховані ймовірнісні оцінки змінення ВВП України у найближчий рік та п'ять років за умови домінування як порядків відкритого, так й порядків обмеженого доступу. Результати свідчать, що Україна в умовах порядків обмеженого доступу має можливість лише для короткострокового зростання ВВП з відносно високими темпами (понад 5% на рік). Натомість в умовах порядків відкритого доступу не лише більше ймовірно мати помірне зростання ВВП у довгостроковій перспективі, а також значно менші ризики його падіння.

The dominance of limited access orders in the institutional environment remains an actual problem for Ukraine, in contrast to economically developed countries, where open access orders are dominant. Therefore, the purpose of the work is to substantiate the potential of the institute of strategic management as a tool for the transition to open access orders in Ukraine. The study proves the significant role of the institute of strategy in ensuring the implementation of three boundary conditions for the transition to open access orders, which relate to the rule of law for elites, ensuring the continued existence of organizations and consolidated control over the force structures (organizations). The effectiveness of the transition to open access orders in Ukraine was

also assessed. From the standpoint of the dominance of open and limited access orders, the estimates of the probability of changes in Ukraine's GDP in the next year and in five years were calculated.

The latest forecasts of the International Monetary Fund, the World Bank, the National Bank of Ukraine and the European Bank for Reconstruction and Development for Ukraine's GDP growth in 2021 (1.1%; 3%; 4.3%, 5%, respectively) were selected as thresholds for analysis. Estimates were also made of negative GDP values (-1.1%; -3%; -4.3%, -5%).

The assessment shows that the probability of achieving GDP growth of more than 5% in 2021 for limited access orders is 25.7%, and for open access orders only 9.1%, ie 2.8 times less. But the probability of reaching the value of 3% for both options of the institutional environment is much closer (for open access orders - 34.4%; for limited access orders – 39.3%). For the value of 1.1%, the probability in the conditions of open access orders becomes higher relative to the open access orders (75.5% and 52.1%, respectively),

The probability of a decrease in GDP by 1.1% for open access orders is 6.9 times lower than for limited access orders (5.5% and 37.3%, respectively). For a value of -5%, this difference is 23.7 times. If for open access orders the probability of falling GDP by more than 5% during the year does not exceed 1.27%, for limited access orders it remains quite significant - 30%.

The results show that in the conditions of limited access orders Ukraine has the opportunity only for short-term GDP growth at a relatively high rate (over 5% per year). On the other hand, open access is not only more likely to have moderate GDP growth in the long run, but also significantly lower risks of falling it. Therefore, the implementation of the institute of strategizing as a tool for the transition to open access orders in Ukraine can be considered appropriate.

Ключові слова: інститут стратегування; порядки відкритого доступу; порядки обмеженого доступу; нова інституційна економіка; Норт; Україна.

Key words: institute of strategizing; open access orders; limited access orders; new institutional economy; North; Ukraine.

Постановка проблеми. Динаміка соціально-економічного розвитку України є нестабільною. Періоди економічного зростання нівелюються під час економічних криз. Одночасно, падіння під час криз не компенсується в процесі подальшого економічного відновлення. Як наслідок, рівень ВВП в Україні станом на кінець 2019 р. не перевищує показників 1991 р. Негативні економічні результати є наслідком недостатніх обсягів зовнішніх та внутрішніх інвестицій, що призводить до скорочення промислового виробництва, втрати внутрішніх та зовнішніх ринків, відтоку економічно активного населення за кордон.

Систематична невідповідність наявного потенціалу отриманим соціально-економічним результатам свідчить про фундаментальні інституційні протиріччя, які обумовлюють перешкоди інвестиційно-інноваційного розвитку України. Такий стан багато в чому обумовлений низькою якістю інституційного середовища, яке сформувалося за роки незалежності. Як наслідок, діяльність великого бізнесу спрямована не на консолідацію задля опанування зовнішніми ринками, а в першу чергу на перерозподіл внутрішнього ринку та поглинання конкурентів всередині країни [1, с.81].

Ця проблема має стратегічний характер та потенційно може бути вирішена через впровадження всеохоплюючого інституту стратегування на основі розбудови системи стратегічного управління, яка на цей час знаходиться на етапі формування та має фрагментарний характер з низькою різноманітних проблем: від якості стратегічного планування до ефективності виконання стратегічних документів [2, с.136-142; 3, с.21], що й обумовлює фокус даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці, які досліджують питання стратегічного управління в Україні [4-7], переважно звертають увагу на прикладні та внутрішні аспекти, залишають поза увагою потенціал стратегування як інструменту впровадження інституційних змін в країні.

Одночасно науковці, які досліджуючи інституційне середовище [8-14], не розглядають можливості стратегічного управління як інструменту інституційних змін. Таким чином, роль та можливості стратегічного управління щодо його впливу безпосередньо на інституційне середовище залишається невизначеними, що й обумовило вибір мети дослідження.

При цьому, враховуючи різноманітність напрямів в межах нової інституційної економіки, в даному дослідженні увага зосереджена на одному з них, котрий представляє лауреат премії Шведського центрального банку з економічних наук на честь Альфреда Нобеля (так звана «Нобелівська премія з економіки») Д. Норт [13].

Він з колегами науковцями доводить, що у всіх сучасних країнах домінують або порядки відкритого доступу, або порядки обмеженого доступу. Перші характеризуються більш стійким економічним розвитком у довгостроковій перспективі, другі – значною волатильністю економічного розвитку.

Мета дослідження. Виходячи з визначеної проблеми та огляду літературних джерел метою роботи є обґрунтування потенціалу інституту стратегічного управління як інструменту переходу до порядків відкритого доступу в Україні.

В процесі дослідження була використана наступна логіка: (1) розглянуто теоретичні основи переходу від порядків обмеженого доступу до порядків відкритого доступу; (2) визначено поняття «інститут стратегування»; (3) обґрунтовано роль інституту стратегування в переході до порядків відкритого доступу; (4) зроблено кількісну оцінку доцільності переходу до порядків відкритого доступу в Україні.

Теоретичні основи переходу до порядків відкритого доступу. Як було зазначено вище, теоретичним базисом дослідження є нова інституційна економіка, одним з провідних теоретиків якої є Д. Норт. Свою концепцію він сформулював у фундаментальній праці «Насильство та суспільні порядки» [13], яку видав разом із співавторами у 2009 році. Це дослідження досить широко обговорюється та критикується [10]. Але не зважаючи на критику, яка в певній мірі носить конструктивний характер, ця праця містить концептуальні положення, які залишаються затребуваними та актуальними для проведення подальших досліджень.

Робота вибудована на дослідженні порядків відкритого та обмеженого доступу в різних країнах, а також визначенні умов переходу від обмежених до відкритих порядків.

Порядки обмеженого доступу (далі ПОД) характеризуються наступним:

- 1) «повільно зростаючими економіками, чутливими до потрясінь;
- 2) політичним устроєм, який не ґрунтується на загальній згоді громадян;
- 3) відносно невеликим числом організацій;
- 4) меншими за розміром і більш централізованими урядами;

5) пануванням соціальних взаємин, організованих за допомогою особистих зв'язків, включаючи привілеї, соціальні ієрархії, закони, які застосовуються не до всіх однаково, незахищені права власності та поширене уявлення про те, що не всі люди були створені рівними» [13, с. 54].

В свою чергу порядки відкритого доступу (далі ПВД) характеризуються:

- 1) «політичним і економічним розвитком;
- 2) економікою, яка менше страждає від негативного зростання;
- 3) сильним і динамічним громадянським суспільством з великим числом організацій;
- 4) більшими і більш децентралізованими урядами;

5) широким поширенням безособових соціальних взаємин, включаючи верховенство права, захист права власності, справедливість і рівність – всі аспекти рівноправності» [13, с. 54].

Додатково при аналізі праці «Насилля та соціальні порядки» Р. Капелюшников виокремив ще п'ять характеристик порядків відкритого доступу:

1) «Монополія на легітимне насильство ... поліція і армія наділяються повноваженнями використовувати насильство при врегулюванні конфліктів між усіма членами суспільства без винятку ... Звідси – надійні гарантії прав власності, яких не вдається забезпечити з порядками обмеженого доступу;

2) ... держава функціонує як повністю знеособлений і безстроково існуючий організм;

3) Реалізується принцип «верховенства права» ... ;

4) Порядки відкритого доступу підтримують висококонкурентні економічні і політичні ринки. ... основним джерелом рента стають нові технологічні і організаційні ідеї, а не штучно вводяться державою обмеження на заняття певними видами діяльності;

5) ... більша здатність пристосовуватися до змін» [10, с.101].

Охарактеризувавши порядки обмеженого та відкритого доступу, необхідно навести умови переходу від перших до других. Цей перехід відбувається у два етапи:

- перший етап передбачає «такий інституційний устрій, який дозволить елітам створити можливість безособових взаємин всередині них самих» [13, с.74];

- на другому етапі «панівна коаліція приходять до висновку, що в інтересах еліти розширити безособовий обмін всередині еліти і інституціоналізувати елітарний відкритий доступ до організацій, ефективно забезпечуючи відкритий доступ для еліт» [13, с.74].

Для цього переходу визначені три граничні умови:

- «верховенство права для еліт;

- постійне існування організацій у суспільній та приватній сферах;

- консолідований контроль над збройними силами» [13, с.266].

При цьому треба звернути увагу, що в значній мірі «граничні умови» перетинаються з характеристиками країн, де домінують порядки відкритого доступу. Таким чином, ці граничні умови треба розглядати не стільки як умови, а як ключові характеристики, без яких інші не мають сенсу.

Інститут стратегування. Існують різні підходи до визначення поняття інститут. В межах цього дослідження для визначення категорії «інститут» переважно використовується підхід, запропонований Д. Нортом. Це методологічно доцільно, бо й теоретична частина базується на його розробках. В іншому випадку був ризик неузгодженості між визначенням поняття «інститут» та порядками відкритого та обмеженого доступу.

За Д. Нормом «інститути – це "правила гри" в суспільстві, або, висловлюючись більш формально, створені людиною обмежувальні рамки, які організують взаємовідносини між людьми» [12, с.17] Відповідно «організації чи індивіди – гравці, котрі діють в рамках цих правил». [11, 2014, с.42]. З цього випливає, що всі гравці знають «правила гри», керуються ними під час взаємодії між собою, а також отримують штрафні санкції у разі невиконання цих правил.

Схожих до позицій Д. Норта щодо визначення категорії «інститут» притримуються інші дослідники у цій сфері [9, с.20]. Наприклад, Дж. Ходжсон визначає інститут як «нормативний припис, який транслюється в суспільстві і відповідний звичаю, або нормативна схильність (disposition), така, що в умовах X робиться Y» [14, с.30].

Розглянувши категорію «інститут» можна перейти до визначення «інституту стратегування». Порівняльний аналіз таких понять, як стратегія, система державного стратегічного планування та управління, процес стратегічного управління, інститут стратегування, дозволяє визначити найбільш загальне з них, яке містить в собі всі інші. Таким поняттям є інститут стратегування, бо він на відміну від інших охоплює як формальну, так й не формальну частину процесу створення, затвердження, узгодження між собою, виконання, моніторингу та актуалізації стратегій та інших документів, які мають стратегічний характер.

Таким чином, під інститутом стратегування розуміється сукупність формальних норм та правил, які характеризують процес стратегування, який передбачає створення, затвердження, узгодження, виконання, моніторинг та актуалізацію стратегій для всіх індивідів та організацій. Під стратегією розуміється формалізований образ майбутнього.

У максимально широкому сенсі інститут стратегування, виходячи з загальної теорії стратегування [2], характеризується наступними рисами:

- всі індивіди та організації володіють мінімальними знаннями для формування стратегій;
- високорівнева частина стратегії (місія, бачення, цінності) доступна для ознайомлення іншим гравцям;
- діяльність, яка завідомо суперечить задекларованій стратегії, суспільно не прийнятна;
- спочатку узгоджуються стратегії, а потім ресурси (тобто суспільний дискурс переходить від боротьби за ресурси до формування загально прийнятного образу майбутнього).

Зрозуміло, що впровадження такого всеохоплюючого інституту стратегування – нетривіальна задача, яка потребує значних ресурсів та використання сучасних цифрових технологій та національних цифрових платформ [15-17].

На перших етапах достатнім є розповсюдження інституту стратегування на державне стратегічне управління разом з великими державними підприємствами, а також представників великого приватного капіталу.

Роль інституту стратегування в переході до порядків відкритого доступу.

Виходячи з визначення інституту стратегування та його сутності буде розглянуте кожне з трьох граничних умов для переходу до порядків відкритого доступу.

Вплив інституту стратегування на верховенство права для еліт.

Впровадження інституту стратегування передбачає наявність загально національної стратегії на 20-30 років, яка приймається на національному референдумі [2, с.146] та враховується при розробці інших стратегій. Суспільство підпорядковує правові норми відповідно до змісту цієї стратегії. Одночасно еліти визнають верховенство суспільного образу майбутнього над їх особистим. А публічність стратегій еліт (представників великого капіталу) робить суспільно неприйнятним реалізацію дій, що суперечать загально національній стратегії та правовим нормам, що їй підпорядковані.

Вплив інституту стратегування на постійне існування організацій. Під постійно існуючими (діючими) організаціями розуміються організації, які мають безособову ідентичність, а їх існування не залежить від життя їх членів. [13, с.266].

Усуспільнення стратегій на всіх рівнях та їх узгодження з особистими цілями робить неминучим існування виключно постійно існуючих організацій, бо саме місія організації (ключовий елемент стратегії) обумовлює сенс її існування, уособлюючи в собі всі стратегії її членів.

Вплив інституту стратегування на консолідований контроль над збройними силами. Під збройними силами розуміється всі силові структури, включаючи поліцію.

Поширення інституту стратегування та наявність системи стратегічного управління, обумовлює узгодження стратегій силових структур (організацій) з загально національними стратегіями. Створення власних силових структур представниками еліти, яке протирічить суспільно схваленим стратегіям, автоматично обмежуються з боку інших силових структур (організацій).

Таким чином, наявність загально поширеного інституту стратегування дозволяє виконати граничні умови переходу до порядків відкритого доступу. Фактично рішення еліт щодо впровадження інституту стратегування є одним із шляхів до такого переходу.

Оцінка ефективності переходу до порядків відкритого доступу в Україні. У попередніх дослідженнях було встановлено, що в Україні має місце «домінування екстрактивних інститутів і порядків обмеженого доступу, які орієнтують великий бізнес на отримання ренти, а не розвиток інноваційних сфер діяльності. І, відповідно, замість інвестицій в інновації, великий бізнес спрямовує ресурси на збереження

поточної ситуації» [18, с.30]. Домінування цих порядків призводить до обмеження потоків іноземних інвестицій, деградації виробничої структури.

Непрямим підтвердженням домінування порядків обмеженого доступу є динаміка ВВП України порівняно з динамікою глобального ВВП. Під час падіння глобального ВВП в Україні ВВП зменшується ще більше (наприклад, в 2008 р.: глобальне ВВП скоротилось на 1,67%, ВВП України скоротилось на 14,8 % [19]). Перша частина в повній мірі співпадає з положеннями теорії, обґрунтованої в працях Д. Норта та його співавторів. Але під час зростання глобальної економіки у 2004 році на 4,41% ВВП України збільшилось на 12,11%. Тому потребуються більш детальні кількісні оцінки для визначення доцільності переходу до порядків відкритого доступу.

Для порівняльного аналізу економічної динаміки України були відібрані країни, що однозначно віднесені Д. Нортом до країн з порядками відкритого доступу. Таких країн 19. Період порівняння складає 29 років з 1991 р. по 2019 р.

Таблиця 1.

Характеристики динаміки ВВП в країнах з відкритим доступом та ВВП України у 1991-2019 рр.

Країни з ПВД	Кількість років зростання, ВВП	Кількість років падіння ВВП	Відсоток років зростання ВВП, %	Середнє ВВП в роки зростання, %	Середнє ВВП в роки падіння, %	Середнє змінення ВВП, %	Стандартне відхилення
Австралія	28	1	96,6	3,14	-0,40	3,0	1,20
Австрія	28	1	96,6	2,12	-3,76	1,9	1,49
Бельгія	27	2	93,1	2,05	-1,49	1,8	1,34
Великобританія	26	3	89,7	2,47	-1,88	2,0	1,67
Данія	27	2	93,1	2,10	-2,71	1,8	1,83
Ізраїль	28	1	96,6	4,24	-0,01	4,1	2,13
Ірландія	27	2	93,1	6,31	-4,78	5,5	5,49
Ісландія	25	4	86,2	4,01	-3,45	3,0	3,52
Італія	23	6	79,3	1,43	-1,99	0,7	1,78
Канада	27	2	93,1	2,95	-2,51	2,6	2,01
Нідерланди	26	3	89,7	2,50	-1,61	2,1	1,81
Німеччина	25	4	86,2	2,06	-1,90	1,5	1,98
Нова Зеландія	26	3	89,7	3,34	-0,76	2,9	1,79
Норвегія	28	1	96,6	2,46	-1,73	2,3	1,54
США	26	3	89,7	2,89	-0,93	2,5	1,57
Фінляндія	22	7	75,9	3,26	-2,94	1,8	3,34
Швейцарія	25	4	86,2	1,98	-0,83	1,6	1,50
Швеція	23	6	79,3	3,15	-1,62	2,2	2,36
Японія	23	6	79,3	1,60	-1,42	1,0	1,79
Середнє	25,8	3,2	88,9	2,85	-1,93	2,3	1,54
Країна з ПОД							
Україна	16	13	55,2	5,20	-8,74	-1,1	8,59

Джерело: складено за даними Всесвітнього Банку [19]

Профіль України значно відрізняється від середнього профілю країн, що мають порядки відкритого доступу. Якщо в країнах з порядками відкритого доступу в середньому спостерігалось 25,8 років зростання з 29, що складає 88,9%. То в Україні було лише 16 років зростання з 29 (55,2%).

Середнє ВВП в роки зростання в країнах з порядками відкритого доступу складає 2,85% в рік, а в Україні –5,2%. В кризові роки ВВП країн з ПВД зменшується в середньому на -1,93%, а в Україні – на -8,4%. Як наслідок в країнах з порядками відкритого доступу ВВП протягом 29 років в середньому зростало на 2,3%, в той час як в Україні скорочувалося на 1,1%.

Виникає запитання «Що краще: повільно, але стабільно зростати, чи швидко зростати та різко падати?». Відповідь не однозначна, тому необхідні додаткові дослідження.

Емпірична щільність розподілу динаміки ВВП в країнах з відкритими порядками доступу (рис.1) має один локальний максимум (одноmodalний розподіл) із зміщення у бік позитивних значень. Найбільша кількість спостережень потрапляють у інтервали [0,1;2,8) та [2,9;5,5). Хоча ця функція не відповідає

нормальному розподілу (за критерієм Хи-квадрат), але її зміщення вправо по осі абсцис носить позитивний (в економічному сенсі) характер, бо відбувається у бік більших значень.

При цьому треба зауважити, що з вибірки був відсіяний один викид, який виражався у аномально високих річних темпах зростання, що були зафіксовані в Ірландії у 2015 році та складала 25,2%.

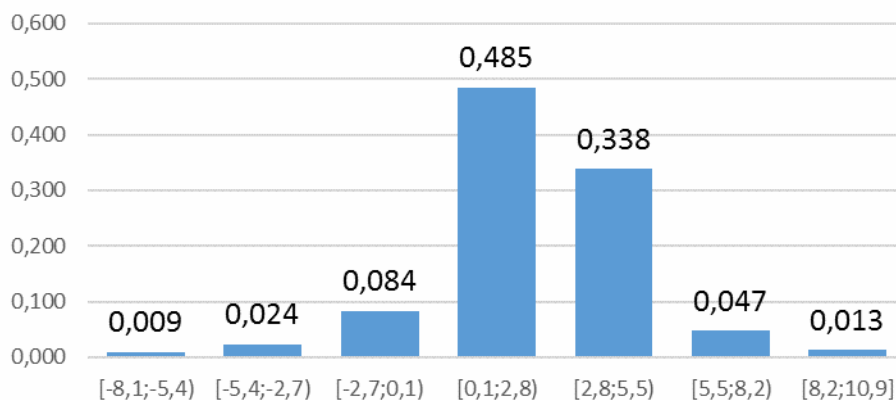

Рис. 1. Емпірична щільність розподілу динаміки ВВП в країнах з відкритими порядками доступу у 1991-2019 рр.

Джерело: складено автором

Натомість в Україні емпірична щільність динаміки ВВП має принципово інший вигляд (рис. 2). Вона представляє собою полімодальний розподіл, бо має місце два локальних максимуми: у інтервалі [-12,9;-7,9) та [2,1;7,1). Це свідчить про значну неоднорідність вибірки.

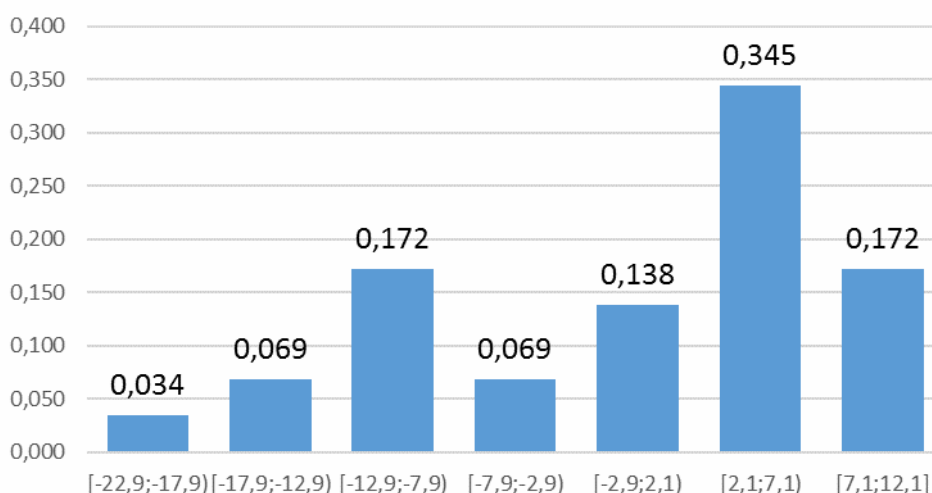

Рис. 2. Емпірична щільність розподілу динаміки ВВП України у 1991-2019 рр.

Джерело: складено автором

Розглянувши емпіричну щільність функції розподілу, доцільно перейти до ймовірнісних оцінок позитивної та негативної динаміки ВВП в умовах домінування порядків відкритого та обмеженого доступу. Тобто, розглядається два варіанти: (1) в Україні впроваджені порядки відкритого доступу, (2) в Україні збережені порядки обмеженого доступу.

В якості перших цільових значень для аналізу були відібрані останні прогнози Національного банку України, Міжнародного валютного фонду, Всесвітнього банку та Європейського банку реконструкції та розвитку щодо зростання ВВП України у 2021 (табл. 2).

**Таблиця 2.
Прогнозні значення зростання ВВП України у 2021 р.**

Установа	Прогноз на 2021 р., % до попереднього року	Дата прогнозу
Міжнародний валютний фонд	1,1	09.06.2020
Всесвітній банк	3,0	08.06.2020
Національний банк України	4,3	23.04.2020
Європейський банк реконструкції та розвитку	5,0	13.05.2020

Джерело: складено на основі даних Київської школи економіки [20]

Але позитивні прогнози не завжди здійснюються, тому була проведена оцінка ймовірності зниження ВВП України на значення понад -1,1%, -3,0%, -4,3%, -5,0%. Також було зроблено оцінки ймовірності збереження відповідних темпів зростання чи падіння на протязі 5 років (до 2025 року).

Базисом розрахунку ймовірнісних оцінок для порядків відкритого доступу є емпірична функція розподілу для країн, перелічених у табл. 1 (обсяг вибірки N=551).

Базисом розрахунку ймовірнісних оцінок для порядків обмеженого доступу є доповнена з використанням методу Монте-Карло функція розподілу динаміки ВВП України. Для згладжування первинної функції (емпірична щільність якої наведена на рис. 2) було згенеровано близько 10 тис. псевдовипадкових сценаріїв, які базуються на наявній динаміці ВВП України у 1991-2019 рр.

Зведені результати наведені у табл. 3.

Таблиця 3.

Ймовірність змінення ВВП України у мовах домінування порядків відкритого та обмеженого доступу

2021 р.			2025 р.		
$\alpha^{1, \%}$	$P(X_B \geq \alpha)^2$	$P(X_O \geq \alpha)^3$	α	$P(X_B \geq \alpha)$	$P(X_O \geq \alpha)$
5	9,074%	25,696%	27,6% ⁴	0,001%	0,112%
4,3	13,249%	27,481%	23,4	0,004%	0,157%
3	34,483%	39,242%	15,9	0,488%	0,931%
1,1	75,499%	52,110%	5,6	24,531%	3,842%
	$P(X_B \leq \alpha)$	$P(X_O \leq \alpha)$		$P(X_B \leq \alpha)$	$P(X_O \leq \alpha)$
-1,1	5,445%	37,287%	-5,4	0,0000478%	0,721%
-3	2,904%	32,150%	-14,1	0,0000021%	0,343%
-4,3	1,815%	30,763%	-19,7	0,0000002%	0,276%
-5	1,270%	30,045%	-22,6	0,00000003%	0,245%

¹ α прогнозна цільова (гранична) зміна ВВП за рік;

² X_B – випадкова величина, яка характеризує розподіл ВВП України в умовах домінування ПВД; $P(X_B \geq \alpha)$ ймовірність того, що X_B прийме значення більше або рівне α ;

³ X_O – випадкова величина, яка характеризує розподіл ВВП України в умовах домінування ПОД; $P(X_O \geq \alpha)$ – ймовірність того, що X_O прийме значення більше або рівне α ;

⁴ $27,6\% = [(1 + \alpha/100\%)^5] * 100\% = [(1,05)^5] * 100\%$

Джерело: розраховано та складено автором

Оцінка потенціалу здійснення прогнозів провідних міжнародних установ відносно ВВП України у 2021 році свідчить, що ймовірність досягнення зростання ВВП на понад 5% для порядків обмеженого доступу складає 25,7%, а для – відкритого лише 9,1%, тобто у 2,8 раз менше. Але вже ймовірність досягнення значення +3% для обох варіантів інституційного середовища значно зближається. Для порядків відкритого доступу – 34,5%, для порядків обмеженого доступу – 39,3%. Для значення 1,1% ймовірність в умовах порядків відкритого доступу стає більшою відносно порядків відкритого доступу (75,5% та 52,1% відповідно),

Ймовірність зниження ВВП на 1,1% для ПВД у 6,9 рази нижча, ніж для ПОД (5,5% та 37,3% відповідно). Для значення -5% ВВП ця відмінність складає 23,7 рази. Якщо для ПВД ймовірність падіння ВВП на понад 5% протягом року не перевищує 1,27%, то для ПОД вона залишається досить суттєвою – 30%.

Додатково розраховані оцінки, які характеризують ймовірність змін у п'ятирічній перспективі в умовах гіпотетичного збереження темпів зростання ВВП. Наприклад, оцінюється ймовірність, що протягом 5 років буде спостерігатися зростання не менше 5% на рік. Тобто оцінюється ймовірність збільшення ВВП України у 2025 році на понад 27,6%. Для випадку щорічного зменшення ВВП на 5% – це значення складає 22,6%, бо базис розрахунку кожного року зменшується на 5%, в той час, як для випадку плюс 5% – він збільшується.

Ймовірність збереження темпів зростання ВВП на рівні 5% є досить малою для обох варіантів. Але в умовах ПОД навіть подолання рівня 5,6% протягом п'ятирічного періоду залишається досить малим – 3,8%, в той час як для ПВД наближується до 25%. Падіння ВВП навіть на 5,4% є малоімовірним для обох видків, але для ПВД воно майже нездійснене, та менше за ймовірність для ПОД у 15063 рази.

Таким чином, Україна в умовах ПОД має можливість лише для короткострокового зростання з відносно високими темпами ВВП. Натомість в умовах ПВД не лише більше ймовірно мати помірне зростання ВВП, а також значно менші ризики його падіння. Тому впровадження інституту стратегування як інструменту переходу до порядків відкритого доступу в Україні можна вважати доцільним.

Висновки.

1. Динаміка економічного розвитку України відповідає профілю країн, де домінують ПОД. Відповідно актуальною залишається проблема визначення доцільності переходу до порядків відкритого доступу та впровадження його інституційного забезпечення.

2. Інструментом, який дозволяє виконати граничні умови для переходу до ПВД, є інститут стратегування, який у разі його впровадження, забезпечує верховенство права для еліт, постійне існування організацій та консолідований контроль над силовими структурами (організаціями).

3. Україна в умовах ПОД має можливість лише для короткострокового зростання ВВП на рівні понад 5%. Ймовірність того, що такі темпи вдасться підтримувати протягом п'яти років, менша за 0,2%. За умови впровадження ПВД ймовірність прискореного збільшення ВВП різко знижується, натомість зростає ймовірність тривалого підтримання низьких темпів росту, а також мінімізується ймовірність падіння ВВП.

4. Звичайно можна сказати, що з такими темпами зростання, Україна ніколи не здожене середнього рівня ЄС, але з іншого боку – при збереженні чинних інститутів Україна ризикує ніколи не досягти рівня 1991 року за показником ВВП.

5. Проведена оцінка переходу до ПВД через впровадження інституту стратегування слугує й оцінкою нижньої границі цінності самого інституту стратегування для України та доцільності його використання.

Напрями подальших досліджень. Проведений аналіз не претендує на безумовну повноту, бо поза увагою, наприклад, залишився приклад феноменального зростання ВВП Китаю протягом десятиріч. І цей феномен багато в чому пов'язаний із системою стратегічного управління, яка вибудована в КНР. Тому перспективним напрямом дослідження є перевірка гіпотези, що інститут стратегування не лише може забезпечити перехід до порядків відкритого доступу, а також сприяти високим темпам економічного розвитку на їх основі.

Список літератури.

1. Вишне夫斯基 А.С. Столкновение капиталов как фактор системного кризиса в Украине. *Альтернативы*. 2015. № 3. С.67-81.
2. Вишневський О.С. Загальна теорія стратегування: від парадигми до практики використання. Київ: НАН України, Ін-т економіки пром-сті, 2018. 156 с.
3. Вишневський О.С. Проблеми стратегічного управління соціально-економічним розвитком України з урахуванням процесів децентралізації. *Вісник економічної науки України*. 2016. № 1 (30). С. 14-22.
4. Євменшкіна. О.Л. Теоретико-методологічні засади модернізації системи державного стратегічного планування в Україні. автореферат. 25.00.01 – теорія та історія державного управління. Національна академія державного управління при Президентіві України. Дніпро, 2018. 36 с.
5. Лікарчук Н.В. Сутність стратегії планування як функції управління. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*. №1. 2014. С.37-40.
6. Ляшенко В. І., Петрова І. П. Стратегування в системі державного управління: виклики сьогодення та науково-експертні платформи. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1 (38). С. 86-96. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).86-96](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).86-96).
7. Шукин Б.Н., Круговой В.В. Формирование системы стратегического планирования экономического развития. *Формирование рыночных отношений в Украине*. 2019. № 1 (212). С. 36-44.
8. Аджемоглу Д. Чому нації занепадають / Д. Аджемоглу, Дж. Робинсон. К.: Наш Формат, 2016. 440 с.
9. Дементьев В.В. Что мы исследуем, когда исследуем институты? *Terra Economicus*. Том 7. №1. 2009. С. 13-30.
10. Капелюшников Р. И. Contra панинституционализм. Часть II *Вопросы экономики*. 2019. № 8. С. 98-126.
11. Мазур О.Є. Систематизація підходів до визначення категорії "інститут". *"Економіка розвитку" (Economics of Development)*, № 1 (69), 2014. С.41-45.
12. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. Пер. с англ. А.Н. Нестеренко. М.:Начала, 1997. 190 с.
13. Норт Д. Насилие и социальные порядки. Концептуальные рамки для интерпретации письменной истории человечества. М.: Издательство Института Гайдара, 2011. 480 с.
14. Ходжсон Дж. Что такое институты? *Вопросы экономики*. 2007. – № 8. – С. 28 – 48. <https://doi.org/10.32609/0042-8736-2007-8-28-48>
15. Вишневський О.С. Вплив цифрових платформ на розвиток творчої праці. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. Том 25. Випуск 3(82). 2020. С.8-12. DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/3-82-1>
16. Иванов С.В., Вишне夫斯基 А.С. Электронные платформы как инструмент модернизации экономики Украины. *Вісник економічної науки України*. 2017. № 1 (32). С. 47-53.
17. Вишне夫斯基 А. С. Национальная цифровая платформа: перспективы создания в Украине. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1 (38). С. 219-223. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).219-223](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).219-223)
18. Вишне夫斯基 А.С. Институциональные проблемы инвестиционно-инновационного развития Украины. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. Ю Огієнка. Економічні науки*. Випуск 14. 2019. С.24-31.
19. The World Bank (2020) GDP growth (annual %) <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2018&start=1960&view=chart>
20. Київська школа економіки. Україна: макроекономічний радар. Липень 2020. Київ: КШЕ, 2020. 4 с.

References.

1. Vyshnevskiy, O.S. (2015), "The clash of capitals as a factor in the systemic crisis in Ukraine", *Alternatives*, no. 3. pp.67-81.

2. Vyshnevskiy, O.S. (2018), Zagaljna teorija strateghuvannja: vid paradyghmy do praktyky vykorystannja [General strategizing theory: from paradigm to practice]. Kyiv: Institute of Industrial Economics of the NAS of Ukraine.
3. Vyshnevskiy, O.S. (2016), Problemy strategichnogho upravlinnja socialjno-ekonomichnym rozvytkom Ukrainy z urakhuvannjam procesiv decentralizaciji. [Problems of strategic management of socio-economic development of Ukraine in view of decentralization processes], *Herald of the Economic Sciences of Ukraine*, no. 1 (30), pp. 14-22.
4. Jevmjeshkina, O.L. (2018), "Theoretical and methodological principles of modernization of the system of state strategic planning in Ukraine", Ph.D. Thesis, Theory and history of public administration, National Academy of State Administration of the President of Ukraine, Dnipro, Ukraine.
5. Likarchuk, N.V. (2014), Cutnistj strategiji planuvannja jak funkciji upravlinnja [The essence of planning strategy as a management function], *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Public Administration*, no.1., pp.37-40.
6. Ljashenko, V. I. and Petrova, I. P. (2020), Strateghuvannja v systemi derzhavnogho upravlinnja: vyklyky sjoghodennja ta naukovo-ekspertni platform [Strategies in the system of public administration: current challenges and scientific and expert platforms], *Herald of economic science of Ukraine*, no. 1(38). pp. 86-96. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).86-96](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).86-96). [in Ukrainian].
7. Shchukin, B.N. and Krugovoy, V.V. (2019) Formirovanie sistemy strategicheskogo planirovaniya ekonomicheskogo razvitiya [Formation of a strategic planning system for economic development], *Formirovanie rynochnykh otnosheniy v Ukraine [The formation of market relations in Ukraine]*, no. 1 (212), pp. 36-44.
8. Acemoglu, D. and Robinson, J. (2016), Chomu naciji zanepadajutj [Why Nations Fail], Nash Format, Kyiv, Ukraine.
9. Demytyev, V.V. (2009), "What do we research when we research institutions?", *Terra Economicus*, vol. 7, no. 1, pp. 13-30.
10. Kapeliushnikov, R.I. (2019), "Contra pan-institutionalism. Part II", *Voprosy Ekonomiki [Issues of Economics]*, no. 8, pp. 98-126.
11. Mazur, O. Je. (2014), Systematyzacija pidkhodiv do vyznachennja kateghoriji "instytut" [Systematization of approaches to the definition of the category "institute"], *Economics of Development*, no. 1 (69), pp.41-45.
12. North, D. (1997), "Institutions, Institutional Change and Economic Performance", Nachala, Moscow, Russia.
13. North, D., Wallis, J. And Weingast, B. (2011), "Violence and social orders: A conceptual framework for interpreting recorded human history", Gaidar Institute Publ., Moscow, Russia.
14. Hodgson, G. (2007), "What Are Institutions?", *Voprosy Ekonomiki [Issues of Economics]*, no. 8, pp. 28-48. <https://doi.org/10.32609/0042-8736-2007-8-28-48>
15. Vyshnevskiy, O. S. (2020), Vplyv cyfrovykh platform na rozvytok tvorchoji praci [The impact of digital platforms on creative labor development], *Odesa national university herald. Series: Economy*, vol. 25, no. 3(82).
16. Ivanov S.V., Vyshnevskiy O.S. (2017) Elektronnye platformy kak instrument modernizatsii ekonomiki Ukrainy [Electronic Platforms as a Tool for Modernization the Economy of Ukraine]. *Herald of economic science of Ukraine*, no. 1 (32), pp. 47-53.
17. Vyshnevskiy O. S. (2020). Natsional'naya tsifrovaya platforma: perspektivy sozdaniya v Ukraine [National digital platform: prospects for creation in Ukraine], *Herald of economic science of Ukraine*, no. 1 (38), pp. 219-223. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).219-223](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).219-223)
18. Vyshnevskiy, O. S. (2019), Institucional'nye problemy investicionno-innovacionnogo razvitija Ukrainy [Institutional problems of investment and innovative development of Ukraine], *Visnik Kam'janec'-Podil's'kogo nacional'nogo universitetu im. Iju Ogiienka. Ekonomichni nauki [Visnik of Kamyanets-Podilskiy National University IM. Iju Ogiienka. Economics of Science]*, Vol. 14, pp.24-31.
19. The World Bank (2020), GDP growth (annual %), available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2018&start=1960&view=chart> (Accessed 31 July 2020).
20. Kyiv School of Economics (2020), Ukraine: macroeconomic radar. July 2020, KSE, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 08.08.2020 р.